

ТКАЧЕНКО

Сергій Анатолійович
nukoblikaudit@inbox.ruкандидат економічних наук, доцент,
Проректор з науково-педагогічної роботи
ВНЗ "Миколаївський політехнічний інститут"

УДК 657

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ЦІЛЬОВИМИ КОМПЛЕКСНИМИ ПРОГРАМАМИ

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT IN THE MANAGEMENT OF COMPLEX PROGRAMS TARGETED

В статті обґрунтована необхідність створення спеціальної системи обліково-аналітичних засобів, орієнтованих на висвітлення та змістовне дослідження ефективності вирішення проблем, які охоплюються тими чи іншими програмами.

В статье обоснована необходимость создания специальной системы учётно-аналитических средств, ориентированных на освещение и содержательное исследование эффективности решения проблем, охватываемых теми или иными программами.

The article substantiates the need for a special system of accounting and analytical tools oriented to cover the study of the efficacy and substantial solutions to problems covered by these or other programs.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, управління, цільові комплексні програми

Ключевые слова: учётно-аналитическое обеспечение, управление, целевые комплексные программы

Keywords: accounting and analytical support, management, target complex programs

ВСТУП

Важлива роль у вдосконаленні виробничо-господарського механізму в сучасних умовах постіндустріальної економіки відводиться розширенню сфери застосування програмно-цільових методів управління, покликаних підняти на якісно новий рівень змістовну складову планування орієнтованого на інновації (науково-технічний розвиток) виробництва. Програмно-цільовий метод виходить з системного підходу до вироблення керуючих рішень і в загальному випадку передбачає взаємопов'язане врахування в ході формування планів та управління їх виконанням всіх основних елементів та факторів (чинників) впливу виробничо-господарського процесу. Органічно включаючись в систему управління, програмно-цільовий метод істотно підсилює її орієнтацію на стратегічно важливі перспективи розвитку виробничо-господарського комплексу.

Програма як основний елемент програмно-цільового методу, витікаючи з мети, в той же час представляє собою більш ширше поняття, ніж мета. "Програма (від грец. про – перед, грец. γράμμα – запис) – термін, в перекладі означає "розпорядження", тобто попередній опис майбутніх подій або дій. Дане поняття безпосередньо пов'язане з поняттям алгоритм" [1]. Залежно від змісту, тривалості та характеру організації робіт цільові програми можна поділити на такі основні типи: за змістом – науково-технічні, соціально-економічні, виробничо-економічні, екологічні, організаційно-господарські та інші; по територіальному поширенню

– регіональні, міжгалузеві, галузеві та інші; за тривалістю – довгострокові (тривалістю понад 5 років) і середньострокові (тривалістю 5 років і менше); за характером організації роботи різних виконавців – координаційні, інтеграційні та інші.

Цільові програми розробляються і здійснюються на різних рівнях управління виробництвом. Так, за останні роки на загальнодержавному рівні здійснювалося 170 комплексних науково-технічних (інноваційних) програм, спрямованих на заощадження 4 млн. тонн чорних металів, 50 млн. тонн умовного палива, 14 млрд. кВт.год електроенергії, економію праці 3 млн. чоловік. Велика кількість цільових програм виконується в галузях і безпосередньо у виробничих об'єднаннях та на промислових підприємствах. Виступаючи складовою частиною перспективних і поточних планів економічного і соціального розвитку колективів підприємств, цільові програми являють собою засіб вирішення найбільш важливих проблем, що стоять перед цими ланками виробництва. Такими проблемами виступають: впровадження нової техніки і прогресивної технології, механізація, автоматизація та інтелектуалізація виробництва, підвищення якісних характеристик і технічних параметрів продукції, скорочення ручної праці, посилення режиму економії матеріальних і паливно-енергетичних ресурсів, поліпшення умов і охорони праці та інші. Крім того, підприємства активно беруть участь у реалізації програм більш високого рівня управління (галузевих, регіональних та інших).

Оскільки з точки зору методології управління кожен цільову програму правомірно розглядати не

тільки як одну з основних форм реалізації функції планування, але і як об'єкт управління, виникає необхідність створення спеціальної системи обліково-аналітичних засобів, орієнтованих на висвітлення та змістовне дослідження ефективності вирішення проблем, які охоплюються тими чи іншими програмами. Практика машинобудівних та суднобудівних галузей показує, що такою системою обліково-економічних і аналітичних засобів служить проблемно-орієнтоване (управлінське) обліково-аналітичне забезпечення. Хоча даний вид обліково-аналітичного забезпечення представляється нам поки таким, що ще не сформувався остаточно в методологічному відношенні, вже накопичено певний досвід його практичного застосування, а також, як було зазначено вище, є окремі узагальнення теоретичного характеру, що розкривають принципові особливості проблемно-орієнтованого (управлінського) обліково-економічного та аналітичного забезпечення в дослідженнях І.А. Аврової [2], К. Друрі [3,4], Л.В. Нападовської [5], В.Ф. Палія [6], М.С. Пушкаря [7], О.В. Рибаківної [8], К. Уорда [9], В.А. Чернова [10], У. Дж. Брунса [11], Дипломованого інституту бухгалтерів з управлінського обліку [12], Г.Ф. Домініка, Дж.Г. Лоудербака [13], Р.Г. Гаррісона, Є.У. Норіна [14], Є.О. Хенке, Ч.У. Споеде [15], Р.У. Хілтона [16], Ч.Т. Хорнгрена, Г.Л. Сундема, У.О. Страттона [17], М.У. Майєра, С.П. Стікнея, Р.Л. Вейля [18], Р. Коухю, Р. Ведда, Т. Йошікама, Дж. Іннеса [19], Р.Ф. Меїгса, У.Б. Меїгса [20], У. Дж. Морса, Дж.Р. Девіса, А.Л. Хартгравеса [21], М.М. Мовена, Д.Р. Хансена [22], В.Є. Нідла, Г.Р. Андерсона, Дж.С. Колдуелла [23], Л.Г. Рейберна [24], С.С. Уоррена, Ф.Е. Фесса [25] та інших [26-32].

МЕТА РОБОТИ

Із усього вище викладеного можливо зробити комплексний висновок відносно негайної необхідності всебічного висвітлення та дослідження теоретико-методологічних аспектів означеної проблематики.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Теоретико-методологічною основою статті виступає діалектичний метод і основні положення теорії обліково-аналітичного забезпечення, та управління. У процесі дослідження використовувалися такі методи: *абстрактно-логічний* (для теоретичного узагальнення і формулювання висновків); *монографічний* (при дослідженні теоретичних методик обліково-аналітичного забезпечення, управління, цільових комплексних програм); *економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, порівняльний* (при аналізі стану обліково-аналітичного забезпечення господарської діяльності підприємств галузі машинобудування та суднобудування); *групування* (з метою: наведення поняття дефініції "програма", розкриття принципів особливостей проблемно-орієнтованого (управлінського) обліково-економічного та аналітичного забезпечення в дослідженнях); *графічний* (при побудові блок-схеми обліково-економічного та

аналітичного забезпечення цільової комплексної програми на стадії завершення її реалізації) тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

На різних рівнях управління виробництвом за допомогою проблемно-орієнтованого (управлінського) обліково-аналітичного забезпечення забезпечується: оцінка актуальності розв'язуваної цільової комплексної проблеми і ступеня впливу її на показники виробничо-господарської діяльності в базовому періоді та в перспективі; оцінка ступеня новизни наукових, технічних і організаційних рішень, які передбачаються цільовою комплексною програмою; оцінка ступеня орієнтації заходів на досягнення кінцевих цілей, які передбачаються цільовою комплексною програмою; оцінка оптимальності взаємозв'язків заходів з погляду досягнення проміжних і кінцевих (генеральних) цілей програми, які передбачаються цільовою комплексною програмою; оцінка забезпеченості цільової комплексної програми ресурсами, оптимальності їх розподілу по окремих стадіях виконання програми і ефективності їх використання; загальна оцінка ефективності програми та інше.

В умовах програмно-цільового управління обліково-аналітичне забезпечення виконується, по-перше, на стадії розробки програми, по-друге, на стадії її повсякденного виконання і, по-третє, по завершенні її реалізації. Кожній з цих стадій властивий не тільки свій перелік робіт з обліково-економічного та аналітичного забезпечення, але і склад використовуваних обліково-аналітичних засобів. На стадії розробки програми, насамперед, проводиться обліково-аналітичне забезпечення цілей та критеріїв ефективності вирішення проблем. Встановлюються, зокрема, існування проблеми і її новизна; виробничо-господарська необхідність у вирішенні даної проблеми у визначені терміни; наявність суміжних проблем, що вимагають попереднього вирішення; повнота і достовірність наявної з проблеми інформації; наявність відомств, підприємств (об'єднань) і організацій, зацікавлених або таких, що беруть участь у вирішенні проблеми; наявність необхідного для вирішення проблеми науково-технічного та виробничо-господарського потенціалу; способи вирішення проблеми; можливість кількісного визначення кінцевих цілей і критеріїв ефективності, а також результати, які досягаються при різних варіантах вирішення проблеми. Обліково-економічне та аналітичне забезпечення, як правило, виконується на основі залучення та узагальнення експертної інформації. До складу експертів включаються не тільки відповідальні фахівці, а й представники політичних і громадських організацій. Думка експертів з'ясується шляхом анкетування. Зміст анкети розробляється групою проведення експертизи. При великому числі експертів окремим змістовним положенням анкети доцільно присвоювати коди для подальшої машинної електронної цифрової обробки отриманих даних. Головна мета обліково-економічної та аналітичної обробки експертної інформації – проектування функціональної структури цільової

комплексної програми, визначення найбільш прийнятних організаційних форм, засобів та способів її реалізації.

Відображення елементів функціональної структури цільової комплексної програми має бути підпорядковане діалектиці взаємовідношення "причина – наслідок". Згідно з цим відношенням проводяться парні висвітлення і порівняння функціональних елементів цільової комплексної програми і один елемент представляється як причина, інший – як наслідок або елементи можуть бути непорівнянні. Графічно функціональна структура цільової комплексної програми відображається у вигляді зв'язного орієнтованого графа без контурів.

Особлива увага на стадії розробки програми приділяється оцінці якості її розробки. Оцінка якості ґрунтується на обліково-аналітичному забезпеченні функціональної та виконавчої структур програми та включає вивчення наступних питань: відповідності цілей програми основної галузі виробничої ланки (наприклад, для підприємств основна мета може полягати в забезпеченні найбільшого випуску продукції при встановлених ресурсних обмеженнях або економія виробничих ресурсів при забезпеченні планового завдання з випуску продукції); цільового характеру програми, який проявляється у фіксації кінцевих цілей програми через систему показників, і ступеня орієнтації всіх вхідних в програму заходів та завдань, а також спрямованих ресурсів на повне вирішення проблеми до заданого терміну; ступеня комплексності програми на основі вивчення повноти і взаємозв'язку заходів, завдань і відповідних ресурсів,

що передбачаються на період реалізації програми; збалансованості і оптимальності програми, що передбачає досягнення кінцевої мети головних і допоміжних напрямків роботи, основних (що дозволяють отримати програмну продукцію) і таких, що забезпечують заходів, а також встановлення оптимальності критеріїв використання обмежених ресурсів з різних напрямків роботи та заходів. Досвід свідчить, що на етапі розробки програми переважає використання прийомів і методів, властивих, так званому, управлінському (внутрішньо-господарському) обліку.

На етапі повсякденного виконання програми для організації ефективного контролю за її виконанням використовуються засоби головним чином оперативного обліково-аналітичного забезпечення ходу робіт за програмою. Початковою інформаційною базою для здійснення такого обліково-аналітичного забезпечення виступають мережеві графіки на виконання робіт за програмою та її внутрішнім підпрограмам, акти приймання-передачі (здачі) на виконання окремих етапів робіт, первинна документація, що відображає витрати ресурсів. Дієвий контроль, як показує практика, забезпечується в тих випадках, коли в документацію, пов'язану з виконанням програми, вводяться спеціальні коди, що ідентифікують програму в усіх обліково-економічних і аналітичних розрізах.

По завершенні реалізації цільової комплексної програми проводиться поточне фінансове обліково-економічне та аналітичне забезпечення (рис. 1).

Рис. 1. Блок-схема обліково-економічного та аналітичного забезпечення цільової комплексної програми на стадії завершення її реалізації

ВИСНОВКИ

Виходячи з можливості складання різних програм, результати, отримані в процесі поточного фінансового обліково-економічного та аналітичного забезпечення, можуть бути використані при проведенні управлінського (внутрішньогосподарського) обліку. На основі узагальнення обліково-аналітичних матеріалів розробляються заходи щодо підвищення ефективності цільових комплексних програм та вдосконалення методів управління ними. Серед перспектив подальших розвідок у даному напрямку особливою актуальністю, на наш погляд, відрізняється питання пов'язане з використанням обліково-економічного та аналітичного забезпечення функціонально розвинутих систем управління спеціального призначення промислових підприємств і виробничих об'єднань в ситуаційному управлінні тощо.

Література

1. Матеріал из Википедии – свободной энциклопедии. Программа [Электронный ресурс] / Матеріал из Википедии – свободной энциклопедии. – Режим доступа: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Программа>.
2. Аврова И.А. Управленческий учёт / И.А. Аврова. – М.: Бератор-Пресс, 2003. – 174 с.
3. Друри Колин. Управленческий и производственный учет [Текст]: учебник для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности (080109) "Бухгалтерский учёт, анализ и аудит" / К. Друри; [пер. с англ. В.Н. Егоров; под ред. Л.В. Речицкая]. – 6-е изд. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – XXII, 1401 с.
4. Друри Колин. Управленческий учет для бизнес-решений [Текст]: учебник для студентов высших учебных заведений / К. Друри; [пер. с англ. В.Н. Егоров]. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 645 с.
5. Нападівська Л.В. Управлінський облік в системі гірничорудних підприємств [Текст]: Дис. ... д-ра екон. наук: спец. 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / Л.В. Нападівська. – К.: КНЕУ, 2002. – 437 с.
6. Палий В.Ф. Управленческий учёт издержек и доходов (с элементами финансового учёта) / В.Ф. Палий. – М.: ИНФРА-М, 2006. – 277 с.
7. Пушкар М.С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні [Текст]: Дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.06.04 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит / М.С. Пушкар. – Тернопіль: ТАНГ, 2000. – 422 с.
8. Рыбакова О.В. Бухгалтерский управленческий учёт и управленческое планирование / О.В. Рыбакова. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 463 с.
9. Уорд Кит. Стратегический управленческий учёт: пер. с англ. / Кит Уорд. – М.: Олимп-Бизнес, 2002. – 435 с.
10. Чернов В.А. Управленческий учёт и анализ коммерческой деятельности / В.А. Чернов; [ред. М.И. Баканов]. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 318 с.

11. Bruns W.J. Accounting for managers: text and cases / W.J. Bruns. – College Division South-Western Publishing Co., 1994. – XVI, 736 p.
12. CIMA. Paper C01, Fundamentals of management accounting: Study text. CIMA Certificate in Business Accounting / Chartered Institute of Management Accountants (CIMA). – Wokingham: Kaplan Publishing; Oxford: Elsevier, 2012. – XIV, 734, I-4 p.
13. Dominiak G.F. Managerial accounting / G.F. Dominiak, J.G. Louderback III. – 7th ed. – Cincinnati: South-Western Publishing Co., 1993. – XVIII, 766 p.
14. Garrison R.H. Managerial accounting: concepts for planning, control, decision making / R.H. Garrison, E.W. Noreen. – 7th ed. – Burr Ridge: IRWIN, 1994. – XXXI, 912 p.
15. Henke E.O. Cost accounting: managerial use of accounting data / E.O. Henke, Ch.W. Spoede. – Boston: PWS-KENT Publishing Company, 1991. – XV, 944 p.
16. Hilton R.W. Managerial accounting / R.W. Hilton. – New York: McGraw-Hill, Inc., 1991. – XXVIII, 845, 35 p.
17. Horngren Charles T. Introduction to management accounting: chapters 1-17 / Charles T. Horngren, G.L. Sundem, W.O. Stratton. – 13th ed., intern. ed. – Upper Saddle River: Pearson/Prentice Hall, 2005. – XIX, 824, 22 p.
18. Maher M.W. Managerial accounting: an introduction to concepts, methods, and uses / M.W. Maher, C.P. Stickney, R.L. Weil. – 6th ed. – Fort Worth: The Dryden Press, 1997. – XXI, 668, 53, 8 p.
19. Management accounting, human resource policies and organisational performance in Canada, Japan and the UK / Reza Kouhy, Rishma Vedd, Takeo Yoshikama, John Innes. – Amsterdam: Elsevier; Oxford: CIMA Publishing, 2010. – XVII, 78 p.
20. Meigs R.F. Accounting: the basis for business decisions. Solutions manual / R.F. Meigs, W.B. Meigs. – 9th ed. – McGraw-Hill, Inc., 1993. – VIII, 935 p.
21. Morse W.J. Management accounting: a strategic approach / W.J. Morse, J.R. Davis, A.L. Hartgraves. – Cincinnati: South-Western College Publishing, 1996. – XX, 780 p.
22. Mowen M.M. Cornerstones of managerial accounting / M.M. Mowen, D.R. Hansen. – 2nd ed., intern. student ed. – Mason (Ohio): Thomson/South-Western, 2008. – XV, 772 p.
23. Needles Belverd E. Financial & managerial accounting: instructor's solutions manual / Belverd E. Needles, Henry R. Anderson, James C. Caldwell. – Boston: Houghton Mifflin Company, 1988. – XIII, 982 p.
24. Rayburn L.G. Cost accounting: using a cost management approach / L.G. Rayburn. – 6th ed. – Chicago: IRWIN, 1996. – XXXI, 876 p.
25. Warren C.S. Principles of financial and managerial accounting / C.S. Warren, Ph.E. Fess. – 3rd ed. – Cincinnati: College Division South-Western Publishing Co., 1992. – XX, 1214, A-I-90 p.
26. Врублевский Н.Д. Бухгалтерский управленческий учёт: Учебник / Н.Д. Врублевский. –

М.: Бухгалтерский учёт, 2005. – 399 с.

27. Ивашкевич О.В. Управленческий учёт и анализ в розничной торговле одеждой: Учеб. пособие / О.В. Ивашкевич. – М.: Магистр: ИНФРА-М, 2010. – 126 с.

28. Райан Б. Стратегический учёт для руководителя / Б. Райан. – М.: ЮНИТИ, 1998. – 615 с.

29. Harper W.M. Management accounting / W.M. Harper. – 3. ed. – London: Pitman, 1989. – IX, 502 p.

30. Larsen E. John. Modern advanced accounting /

E. John Larsen. – 5. ed. – New York etc.: McGraw-Hill, 1992. – XXI, 984 p.

31. Price Andrew D.F. International project accounting / A.D.F. Price. – Geneva: Intern. labour office, 1995. – XIII, 152 p.

32. Wang Hua. Accounting, business performance and the valuation of firms: proefschr ... / door Hua Wang; Rijksuniv. Groningen. – Capelle a/d IJssel: Labyrint, cop. 2002. – 222, [10] p.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

Встановлено граничні суми розрахунків готівкою

Правління Національного банку України 06.06.2013 року прийняло постанову N 210 "Про встановлення граничної суми розрахунків готівкою".

Цією постановою встановлено граничну суму розрахунків готівкою:

- підприємств (підприємців) між собою **10 000** гривень протягом дня;

- фізичної особи з підприємством (підприємцем) за товари, роботи, чи послуги - **150 000** гривень протягом одного дня;

- фізичних осіб між собою за договорами купівлі-продажу, які підлягають нотаріальному посвідченню - **150 000** гривень.

Утилізаційний збір з вересня 2013 року: кому не сплачувати

Верховна Рада України 04.07.2013 року прийняла Закон України № 422-VII "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо сплати екологічного податку за утилізацію знятих з експлуатації транспортних засобів та вдосконалення деяких податкових норм".

Даним Законом, зокрема, доповнено розділ VIII Податкового кодексу "Екологічний податок".

Зокрема, встановлено (п. 240.1.6 ПК), що платниками екологічного податку також є підприємства, установи та організації, які здійснюють ввезення, виробництво, придбання транспортних засобів та кузовів до них, що в подальшому підлягають утилізації (т. зв. утилізаційний збір).

Хто звільняється від сплати цього податку?

Відповідно до ст. 240.6 Податкового Кодексу звільняються від сплати зазначеного виду податку, зокрема, особи, які:

- ввозять на митну територію України транспортні засоби, раніше вивезені за межі митної території України, за наявності документів, що підтверджують їх попереднє вивезення;

- взяли на себе зобов'язання забезпечити утилізацію знятих з експлуатації транспортних засобів;

- купують на території України транспортні засоби, що в установленому порядку були вперше зареєстровані та/або перереєстровані до **1 вересня 2013 року**, а також здійснюють продаж таких транспортних засобів після **1 вересня 2013 року**.